

1. Tema nime me ei küsi. See on Brabanti hertsog Jan I (valitses aastatel 1267–94). Küsime hoopis, millise tähtsa tegelase prototüübiks teda peetakse (tõsi, sellele aule on teisigi pretendentide)? Sellenimelist toodet on valmistatud ka Eestis, praegusel ajal tuleb aga leppida importkaubaga.

2. Küsitav spordisaade sai alguse hingusele läinud telekanalist “Kalev Sport”, kus ajakirjanikud Peep Pahv, Tarmo Paju ja Jaan Martinson analüüsisid iganädalaselt spordisündmusi. Peale “Kalev Spordi” pankrotti jätkas saade kanalis TV4, seejärel TV14s. Praeguseks on saade telekraanilt kadunud ja kolinud KUKU raadiosse, kus on eetris igal teisipäeval algusega kell 11. Mis saade? Sama pealkirja pannab üks Eesti mängufilm.

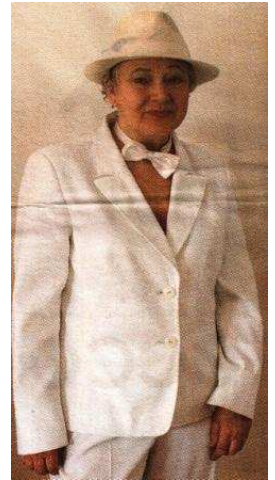

3. Mida tähistab see Jordaania, Bahr Lut'i järve ääres asuv silt?

4. Seda 1944. aastal Saksamaal sündinud ja 2001. aastal Inglismaal autoõnnetuses hukkunud meest on loetud 20. sajandi lõpu parimate kirjanike hulka ning peetud üheks peamiseks Nobeli preemiast ilma jäänud, ent seda väärinud kirjanikuks. Ta õppis kirjandust Saksamaal, Šveitsi ja Briti ülikoolides, sai 1966. a õppejõukoha Inglismaal, asus 1970. aastal alaliselt saareriiki elama ning valiti 1987. aastal East-Anglia Ülikooli Euroopa kirjanduse professori toolile. Eesti keeles on ilmunud romaanid “Austerlitz” (e. k. 2009) ja “Väljarändajad” (e. k. 2002). Kes?

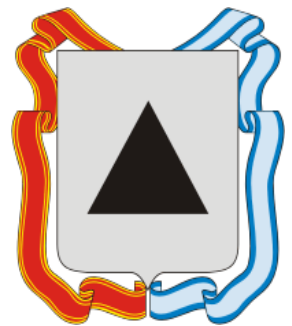
5. Kes? Brasiilias kutsutakse neid *cafuso*, Ecuadoris *montuvio*, Honduurases ja mujal Kesk-Ameerikas ja Kariibi mere saartel *garifuna* (mitmuses *garinagu*), Mehhikos *lobos* (hunnid), teatud teisendeid nimetatakse ka *curbiboca*. Neid oli (on?) palju mitmete Põhja-Ameerika indiaanihõimude nagu seminolide, wampanoagide, pekvotide, mašpide ja massatšuušetite, samuti Lõuna-Ameerika apiaakide hulgas. Arvatakse, et mitmed kadunuks peetud hõimud – pamankid, tšika-hoominid jt – on tegelikult hoopis küsitavad. Vastuseks sobib üks sõna, aga saab ka pikemalt välja kirjutada.

6. Kes on see kunstnik? Sündis 1943, lõpetas Kunstiinstituudi metallehistöö erialal. Suuremalt jaolt on tegelenud maalikunstiga, kuid on avaldanud ka proosat ja luuletusi. Hetkel on ta ainsa naisena nii Kirjanike kui Kunstnike Liidu liige.

7. Milliste nimede all said tuntuks Pekingi OM-il oma uut kodumaad esindanud Cristine Santanna ja Andrezza Martins? Abistava vihjena ütleme, et nende hüüdnimed annavad kokku põhimõtteliselt sama tulemuse, kui sama riiki esindanud Renato Gomese ja Jorge Terceiro hüüdnimed.

8. See praegu umbes 410 000 elanikuga linn paikneb Uurali jõe ääres linnale nime andnud mäe jalamil ja on Venemaa administratiivsete keskuste hulka mittekuuluvatest linnadest suuruselt neljas. Linn rajati Tšeljabinski oblastisse 1929. a industrialiseerimise haripunktil töölisasulana, sai 1931. a linnaks ning kujunes maailma üheks suurimaks metallurgikeskuseks. Sovetlik propaganda kujutas linna sotsialistliku tööstusrevolutsiooni ja Nõukogude Liidu võidukäigu sümbolina. Pildil näete linna vappi. Mis linn?

9. Selle joogi leiutaja kohta on nii palju erinevaid versioone, et kokkuvõttes on selge üksnes see, et jook sündis millalgi 1934–48 Mehhikos. Ühe versiooni kohaselt segas üks baarmen kokteili Rita Hayworthi auks ja sai nime näitlejanna kodanikunime järgi. Tegemist on levinuima tekiilapõhise kokteiliga, mida kohtab palju Ameerika popkultuuris. Joogi kohustuslikud komponendid on triple sec liköör ning laimi- või sidrunimahla, aga kasutatakse ka erinevaid puuvilju. Serveeritakse soolaga ääristatud klaasis jääga, kasutusel on ka spetsiaalsed klaasid (vt pilti). Mis kokteil?

10. See kollakasvalge ülihiidtäht asub taeva lõunapoolkeral Kiilu tähtkujus ning on näiva heleduse -0,72 poolest kolmandal kohal, jäädes alla vaid Päikesele ja Siirusele. Tähe nime päritolu kohta on mitu hüpoteesi. Ühe järgi sai see nime Menelaose laeva kapteni järgi, teise põhjal tuleneb koptikeelsest nimest *Kahi Nub* (Kuldne Maa), kolmanda järgi tuleneb araabiakeelsest sõnast *janūb* (lõuna) jne. Frank Herberti loodud maailmas on Düün ehk Arrakis, mille ümber kogu tegevus käib, küsitava tähe kolmas planeet. Mis täht?

11. Küsitavat rolli mängis Jüri Järvet koguni neljal korral – 1967, 1973, 1979 ning 1992. Seda Samuel Becketti mononäidendis mängitud meest pidas Järvet ise oma näitlejatee tähtsaimaks tegelaskujuks. 1967. aastal, ajal, kui lavastusi veel ei salvestatud, mängis Järvet seda otse televisioonis. Tegu oli üldse esimese Becketti lavastusega Eestis. 1973 mängis Järvet tükki Draamateatri laval, 1979 otsustas ETV tüki Järveti juubeliks lõpuks salvestada, paraku ei jäänud tulemusega rahule ei näitleja, lavastaja ega kriitikud. 1992 tegi Järvet viimase variandi, seekordne kuulutati kohe näitleja “elu rolliks”. Lõpptulemusega olid väga rahul nii näitleja ise kui lavastaja Mikk Mikiver. Mis roll?

12. Kuidas kõlab Lõuna-Moraavias asuva kiviaja asulakoha nimi, kust on leitud rohkelt kõrge kunstilise tasemega mammutiluust nikerdusi, tööriistu ja teadaolevalt vanimad põletatud savist figuurid? Tuntuim neist on “... Veenus” Küsitava asulakoha kunagiste elanike elu-olu põhjal on ilmunud Tšehhi kirjaniku Eduard Štrochi romaan “Mammutikütid” (“Lovci mamutu”, e. k. 1972).

$$\dots + \frac{mv^2}{2} + \frac{3}{8} \frac{mv^4}{c^2} + \frac{5}{16} \frac{mv^6}{c^4} \dots$$

13. Esitame valemi, mille algusest ja lõpust on üht-teist puudu. Tegemist on ühe üpris tuntud suuruse Tayloriga ritta arendusega. Valemi algusest on puudu ritta arendatav suurus ning esimene liidetav (lõpust on puudu kümneid või isegi sadu liikmeid). Tavaliselt kohtame valemit just kujul $?? = !!$, kus $??$ on ritta arendatav suurus ning $!!$ rea esimene liige. Kirjutage selle valemi algus! Ka Mariah Carey loomingu tundmine tuleb kasuks, samuti Eesti muusika lähiajaloo üle mõtisklemine.

14. Ta on sündinud 1974. a ja on hariduselt sideelektroonik. 25-aastasena jõudis suusahüppajana maailma tippu, saades 1998/99 hooajal maailma karika üldkokkuvõttes 5. koha. Aastal 2001/2002 võitis esimese sportlasena kõik neli nelja hüppemäe turnee osavõistlust. Lisaks on tema auhinnakapis üks olümpiakuld ning kaks hõbedat, kaks maailmameistri tiitlit ning üks hõbe. Kahel korral on ta kroonitud ka suusalennu maailmameistriks. Aastal 2002 valiti oma riigi parimaks sportlaseks. Hooaja 2003/2004 katkestas küsitav kehvade tulemuste tõttu, peagi teatati, et ta põeb läbipõlemis-sündroomi. Vaatamata kuulujuttudele pole ta enam suurde sporti naasnud. Kes?

15. Kuuldava muusika järgi tantsitud pidulik tants sai alguse Prantsusmaalt 18. sajandi lõpul, selle kontratantsude hulka kuuluva tantsu hiilgeaeg kestis kuni 19. saj. lõpuni. Standardvariandis moodustasid neli paari ringi, tantsiti üks paar teise vastas. Algselt koosnes tants viiest osast ehk duurist, milleks olid “püksid”, “suvi”, “kana”, “pastoraal” ja “finaal”, hiljem lüüdi tantsuõpetaja Treniz veel kuuendagi osa, mis hakkas kandma tema nime. Taktimõõduks oli tavaliselt 2/4 või 6/8. Tants kasvas omal ajal välja Prantsuse külatantsudest, ka Eesti rahvatantsud sisaldavad ohtralt selle küsitava tantsu elemente. Mis tants?

16. 16. detsembril 1920 oli Rahvasteliidu Täiskogul hääletusel kuue uue riigi vastuvõtmine. Soovijatest võeti uueks liikmeks vaid Soome. Eesti hääletati maha häältega 5:27, Läti ja Leedu said kolm vastuhäält vähem. Lisaks jäid joone alla veel kaks riiki (vastavalt 14:14 ja 8:21), kellel ei õnnestunudki kunagi Rahvasteliidu liikmeks saada. Nimetage need kaks riiki?

17. Seda jooki hakati esmakordselt tööstuslikult tootma Viljandis 1870. aastal A. W. Werncke poolt. Jook leiutati suure tõenäosusega Eestis 19. sajandil, avalikul üritusel oli esmakordselt laual 1863. a Tallinna pritsumaja avamisel. Raamatus "3000 retsepti : praktilisi valmistus- ja käsitusjuhiseid" (Tartu, 1935) loetakse üles joogi komponendid: *1 l piiritust, 1 kg suhkrut, 0,6 l vett, 2–3 g köömneõli*. Joogi eripära peitub tema valmistusviisis, nimelt tuleb jook villida pudelisse kindlasti kuumalt, vastasel korral ei saa rääkida selle nimega joogist. Jook ise valmib pudelis kolme–nelja nädala jooksul. Mida kauem ta seisab, seda kangemaks jook läheb, kõikudes tavaliselt 45 kraadi kandis. Sovetiajal oli jook põlu all, tootmist alustati uuesti 1990. aastatel. Mis jook?

18. Kuidas nimetatakse linde, kelle kuivanud süljest valmistatud pesadest keedetakse hirmkallist "pääsupesasuppi"? Pesi kogutakse kõrgetelt koopaseintelt, mis teeb tooraine kalliks; see omakorda on viinud mitmed liigid hävimisohtu. Supi nimest hoolimata pole tegu pääsuliste sugukonda (*Hirundinidae*), vaid piiritajaliste sugukonda (*Apodidae*) kuuluva perekonnaga (*Collocalia*). Lisaks ebatavalisele pesaehitusmaterjalile (mõni liik ei kasuta midagi peale õhu käes hanguva sülje) on koobastes pesitsevatel liikidel ka lindude hulgas haruldane võime orienteeruda kajalokatsiooni abil.

19. See on PVC baasil valmistatud voolimismass, mis kuumutamisel kõvastub. Pärast kõvastumist võib pinna jätta nagu see on, lihvida või lakkida. Tuntumad kaubamärgid on Fimo, Cernit ja Sculpey. Sellele sobivad enamikus tavalise savi töövahendeid, palju kasutatakse teravaid lõiketerasid, pastamasinat ühtlase õhukese kihi saamiseks ning savipritsi, lõikevorme, struktuurlehti. Seda võib kasutada helmeste valmistamiseks, klaasi, metalli või portselani katmiseks, mängunuppude, pildiraamide jm väikeesemete valmistamiseks. Kuidas seda materjali nimetatakse?

20. 1782. aastal koostas Saaremaa Maareguleerimise ja -revisjoni Komisjoni esimees ning Liivimaa asekuberner Eesti esimese üksikasjaliku metsakorraldust puudutava instruksiooni. See oma aja kohta eesrindlik metsade uuendamist, korraldamist ja kasutamist käsitlev üksikasjalik juhend on tänapäeval tuntud koostaja nime järgi. Asudes 1783. aastal elama Kuressaarde, algatas ta hulga reforme, mis muutsid seni rohkem külana välja näinud asula üheks omapärasemaks Liivimaa provintsilinnaks. Kes?

26. Pärast Hitleri võimuletulekut Saksamaal üritasid mitmed töösturid lõigata kasu Hitleri nime kasutamisele oma toodetel. Teiste hulgas pöördus sellise palvega Riigikantselei poole ka üks Mecklenburgist pärit tööstur, kes soovis luba hakata tootma midagi, mil nimeks "Hitleri Junn". Luba ta muidugi ei saanud nagu ka kõik teised üritajad. Mis toode pidi hakkama kandma sellist pretensioonikat nime?

27. Tartu baltisaksa korporatsioonides oli komme joota hommikuti peale joomingut noorematele liikmetele sisse jälki jooki, mis oli kokku segatud kõigist eelmisel õhtul järgi jäänud alkohoolsete jookide liisunud jääkidest. Seda jooki kutsuti ühe putuka järgi, keda Eestis on teada 467 liiki. Nad on suurim vaegmoondega putukate alamselts (vanema süstemaatika järgi selts), maailmas on neid üle 40 000 liiki. Mõõtmed kõiguvad vahemikus 0,1 – 11,5 cm. Rühm on fülogeneetiliselt väga vana, fossiilseid jäänuseid on leitud juba ülem-permist. Mis jook või putukate selts (*Heteroptera*)?

28. Apostlik *** on lihtsaim ja seda loevad vastristitud; Nikaia *** on pikem, seda loevad nii ortodoksid kui luterlased, aga viimased üksnes suurtel pühadel; Athanasiuse *** on kõige pikem ja üritab hereetikutega diskuteerida. Viimasel eesmärgil küsitav ilmselt loodigi, kuna vastuseks hereetikutele oli tarvis anda selge vastus küsimusele *Mida me usume?* Kokkuvõttes tähistab see mõiste nii missa kui jumalateenistuse osa, olles üksiti muutunud usutunnistuse sünonüümiks. Eesti keele võõrsõna peaks olema kõigile tuttav ja tavakeeles sageli kasutatav. Millest on jutt ehk milline sõna on eelnevast tekstist puudu?

29. 2009 oktoobris otsustas Hiina valitsus kutsuda riigi kirdeosas põua leevendamiseks esile kunstliku lumesaju, tulistades selleks pilvedesse üht kemikaali. Tulemuseks oli totaalne kaos ja lumetorm, hulk hukkunuid ja rohkem kui 15 000 purustatud hoonet. Lisaks sadas suur hulk lund maha täiesti vales kohas ehk Pekingi kesklinnas. Kasutati kollase värvusega soola, mis on vees väga raskelt lahustuv ja sulamistemperatuuriga 558 °C. Sel on jääga sarnane kristalli kuju ning kui seda pilvedesse pihustada, siis moodustavad kristallid kondensatsioonituumad, mille ümber veeaur kondenseerub ning neist tekivad vihmapiisad või lumekristallid. Kasutatakse ka fotograafias ja meditsiinis antiseptikuna. Millise kahest elemendist koosneva soolaga on tegemist?

30. Vahusta munavalge kõvaks vahuks, munakollased vahusta eraldi koos suhkruga. Pane piim keema, lisa sool. Lisa keevasse piima manna ja keeda. Kui puder on juba paks, lisa munakollasevaht. Keera kuumus madalaks ja sega hoolega. Seejärel lisa munavalge vaht ja sega samuti hoolega ning ongi valmis. Mis on selle mögina nimi (muide nimetatakse ka lihtsalt munaga mannapudruks)?

31. See Uus-Meremaa koosseisus olev saarestik on üks 16-st ÜRO dekoloniseerimise nimekirjas olevast territooriumist, mille 1400 elanikku elavad kolmel atollil, kokku 12 ruutkilomeetril. 2006. ja 2007. aastal toimunud referendumitel kukkus napilt läbi osalise iseseisvumise kava, kusjuures viimati jäi puudu üksnes 16 häält. Täielik iseseisvus on ilmselt ka mõeldamatu. Saartel pole lennuvälja ega sadamat ning majanduslikult sõltutakse täielikult Uus-Meremaast. Oma vähene sissetulek tuleb kalapüügilubade müügist, tollimaksust ja markide trükkimisest. Pildil territooriumi lipp. Mis saarestik?

32. Kõrvalpildil näete kahte inimest, kusjuures esimese perekonnanimi on teise eesnimi. Nimetage see!

33. Muusikaküsimus.
Nimetage ansambel!

34. Mais 2009 lennutas Euroopa Kosmoseagentuur Prantsuse Gyanast üles oma kaks Euroopa teadlaste järgi nime saanud kosmoseteleskoopi. Üks neist kannab nime Planck, teine aga on nimetatud mehe järgi, keda peavad omaks nii sakslased kui inglased. See teadlane (1738–1822) on eelkõige tuntud kui planeet Uraani ja infrapunakiirguse avastaja ning vaatlusliku kosmoloogia rajaja. Kes?

35. Viigilahutusküsimus! Nürnbergi sõjakurjategijate protsessil mõisteti 1946. aastal surma 12 meest. Sõjajärgsetel aastatel toimus veel terve hulk sõjakurjategijate protsesse vähemtähtsamate tegelaste üle. Nõukogude okupatsioonitsoonis surmamõistetute arv pole teada. Küsime, kui palju mõisteti surmanuhtlusi läänetsoonides?

36. Ta oli kõva elu- ja naistemees, kelle karjäärile sillutas teed vastu-
vaidlematu kuulekus Stalinile. Julmurina, kes armastas arreteeritud isik-
likult piinata ja inimesena, kes sai juhtööre otse Stalinilt, olevat teda kart-
nud isegi Beria. Karjääriredeli tippu jõudis 1941. aastal, mil temast sai
NKVD aserahvakomissar. 1943–46 oli ta Armees Vastuluure Peavalitsuse
“Smerš” ülem ning 1946–51 NSVL julgeolekuminister. Ta oli mitme suure
näidisprotsessi peamine stsenaarist ja NSV Liidu kardetumaid mehi, kes
sarnaselt paljudele teistele tipptegelastele arreteeriti (1951) ja lasti maha
(1954). Kes oli see tuhandete inimeste surma eest vastutust kandev
sadistlik mõrtsukas?

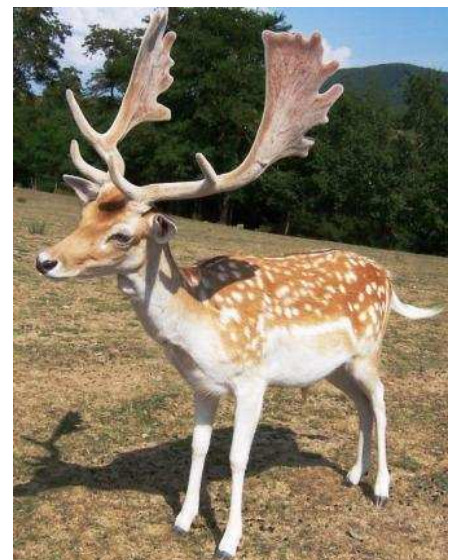

37. Küsitav jalgpalliklubi loodi aastal 1912. Vaatamata pikale eale pole oma riigi meistriks õnnes-
tunud kunagi tulla. Klubi traditsioonilised värvid on kollane, must ja sinine. Riigi esinduskoosseisu
liikmeid klubis hetkel palgal pole, küll on aga omal ajal klubis mänginud Pavel Londak, Jarmo
Ahjupera, Mikk Haavistu, Enar Jääger, Ragnar Klavan jt. Hetkel on klubi peatreener Marko Lelov,
mängijatest löövad kaasa U-21 koondislased Aleksander Kulatšenko, Juri Jevdokimov, Sergei Jegorov
jt. Mis klubi?

38. Norras poleks seda mõtet küsida, aga kontrollime, kui paljud kohalolijad tunnevad Norra
kirjanikku, kes sai kuulsaks romantilise talupojaromaaniga “Ja taamal laulavad metsad”. Sellele ilmus
kaks järge – “Tuuled puhuvad vaimudemäelt” ja “Ei käi kõrvalteed”, mis kokku moodustavad nn
Bjørndali triloogia. Kirjanikuna oli ta amatöör, seetõttu pidasid kriitikud tema teoseid kirjanduslikult
nõrgatasemelisteks, see-eest olid need populaarsed lugejate hulgas. Triloogia on ilmunud ka eesti
keeles.

39. Küsitava kaubamärgi loomisluugu sai alguse üle 200 aasta tagasi kahest Taani perefirmast. 1914.
aastaks oli äride ühinedes tekkinud *** & Holmblad Ltd., 1930. aastatel alustati ekspordi ning 1950.
aastateks kuuluti oma valdkonnas juba maailma esikümnesse. 1987. a ühineti ettevõttega Nobel
Industries, mis omakorda ühines 1994. a Hollandi firmaga Akzo N.V. ning tekkis suur rahvusvaheline
keemiatoodete kontsern Akzo Nobel. *** on tänapäevani säilinud ühe tuntuma Akzo Nobeli kauba-
märgina. Viimasega sama nime kandev ja kontserni kuuluv 1987. a asutatud ettevõtte on taasise-
seisvunud Eesti vanim aktsiaseltsina tegutsev ettevõtte, mille peakorter asub Tallinnas Tobiase täna-
val, tootmine käib aga Raplas. Mis kaubamärk või ettevõtte?

40. Seda looma on Eesti keeles tema ladinakeelse nimetuse *Dama dama* järgi kutsutud ka daamhirveks. Pärast viimast jääaega suri
loom Euroopas sisuliselt välja, säilides vähesel määral vaid
Vahemere ääres. Enamus tänapäeva Euroopa asurkonnast on
introdutseeritud loomade järeltulijad. Looma tüvepikkus on kuni
170 cm, õlakõrgus ca 1 m, hinnatud on tema sarved. Loom elab
pea kõikjal Kesk-Euroopas, Inglismaal, Taanis ja Lõuna-Rootsis,
vähesel määral ka Soomes ja Leedus. Eestis kuulub loom keelatud
võõrliikide nimekirja. Mis loom?

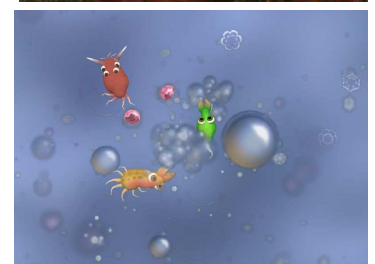
41. 1921. aasta algul saatsid ruhnlased Rootsi valitsusele kirja palvega annekteerida Ruhnu saar, põhjuseks rahulolematuse Eesti võimudega. Rootsi diplomaadi Erik af Wirseni abiga õnnestus kahest suurest tüliküsimusest üks lahendada, nimelt lubati Ruhnu noormeestel edaspidi Kaitseväe sundaega teenida oma kodusaaarel. Teise tüliküsimuse põhjuseks oli riigi poolt saarele määratud ametimees, kes ruhnlaste meelest ruineeris nende majandust, vabu õigusi ja traditsioone. Riik keeldus ametimeest ära kutsumast, ruhnlased aga tema ettekirjutusi täitmast, selline vägikaikavedu käis saarel kuni 1940. aastani. Mis ametimees Ruhnu elanikele nii vastukarva oli?

42. Norrassa on tänaseks jäänud vaid üksikud suuski tootvad ettevõtted ning küsitav on nendest ilmselt tuntuim – nimelt 1906. a Martin *** poolt loodud firma (asutaja perekonnanime ei mainiks, sest firma nimi on sellest tuletatud). Tippspordis on küsitav täna Fischeri peamisi rivaale, selle toodangut on kasutanud või kasutavad eriti Norra ja Saksa sportlased – näiteks laskesuusatajad Ole Einar Bjørndalen ja Kati Wilhelm või murdmaatipud Thomas Alsgaard, Frode Estil, Hilde Pedersen, Kristin Steira, Axel Teichmann, Rene Sommerfeldt, Evi Sachenbacher, Christian Zorzi jt, eestlastest näiteks Eveli Saue, Indrek Tobreluts ja Kaspar Kokk. Pildil firma logo.

43. Küsitava näitemängu kirjutas Eugene O'Neill 1941. aastal, kinkides näidendi oma abikaasale 12. pulmaastapäevaks, aga sooviga, et see ei jõuaks avalikkuse ette enne 25 aasta möödumist kirjaniku surmast. Naine eiras soovi, ning teos avaldati 1956. aastal, Eesti lavalaudadele jõudis tükki 1971. aastal, 2008 suvel etendus tükki Draamateatri esituses Keila-Joa mõisas, peaosaliste Mary ning Jamesi osades Ülle Kaljuste ning Ain Lutsepp. Psühholoogilise draama maailmaklassikasse kuuluv tükki põhineb autori perekonnalool, etenduses rullub lahti ühe joodiku ja narkomaani tavaline päev. Mis näidend?

44. Näete ekraanipilte ühest viimase aja popimast arvutimängust. Ilmunud 2008. aasta sügisel kujunes sellest 2008. aasta enim kordi Torrentist allalaetud mäng. Tegemist on omanäolise evolutsioonimänguga, millel on mitu tasandit: rakutasand, elukatasand, hõimutasand, tsivilisatsioonitasand ja kosmosetasand. Tuleb tegeleda ühe liigi arenguga – alustades pisikese ainurakse organismina (see võiks vihjata mängu nimele) ja arenedes jõuda välja kosmoselaevaga tähtedevahelisse ruumi. Mängus kasutatakse Brian Eno muusikat ja filmi "Jääaeg" autorite poolt on kavandamisel mängul põhinev film. Mis mäng?

45. Ehkki ta legendi järgi uskunud ise, et tema teooriat kunagi vaja ei lähe ja ta lõi selle rohkem iseenda rõõmuks, on see teoreetiliselt aluseks kogu tänapäeva digitaaltehnikale. Corki ülikooli, kus küsitav oli matemaatikaprofessor, maa-alustel korrustel paiknevaid auditoriume tuntakse täna temanimeste keldritena. Kes oli see matemaatilise loogika rajajaid, kelle järgi on nimetatud ***'i algebra ja ***'i võre (1815–64)?

46. Mõistega Harappa kultuur tähistatakse 2.–3. aastatuhandel e. m. a. Induse orus eksisteerunud tsivilisatsiooni, mille edukus põhines odra ja nisu tootmisel (sealt pärinevad ka esimesed kirjalikud teated süstemaatilisest põlluharimisest). Aastaks 1500 olid tsivilisatsioonid aga kokku varisenud. Levinud hüpoteesi järgi oli selle põhjuseks ühe kõigile tuntud aine üleküllus pinnases, millele aitas kaasa Induse vee tarvitamine põldude niisutamisel ja mis on selles piirkonnas probleemiks ka tänapäeval. Sedasama ainet on vaenlase vastu kasutanud näiteks ka roomlased. Mis aine?

47. 2008. aastal läksid üksteise järel põhja Islandi kolm suuremat pank – Landbanki, Kaupthing ja kúsitav, mis viis riigi tervikuna pankroti äärele. Rahvusvaheliselt Valuutafondilt ja teistelt riikidelt saadi kriisist väljatulemiseks laenu mitme miljardi euro ulatuses. 2009. aastal said pangad IgNobel'i majanduspreemia koos Islandi Keskpangaga. 2009. aastal sai kúsitav tagasi vana nime Islandsbanki, vana nimi langeb aga kokku õigluse ja õigusemõistmise jumala omaga Skandinaavia mütoloogiast. Kuidas oli kolmanda põhjaläinud panga nimi?

48. Kuni 1939. aasta vallareformini oli sellenimeline vald nii Harju- kui Viljandimaal. Harjumaa oma liideti 1939 Raikküla vallaga (väiksem osa viidi üle naabermaakonda Märjamaa valla koosseisu). Viljandimaa oma püsis kuni 1950. aastani, mil selle territoorium läks loodava Türi rajooni koosseisu. Taasiseseisvumise järel sellenimeline vald taastati, aga asus nüüd Järvamaal. 2005. aastast sellist nime kohaliku omavalitsuse üksuste nimestikus jälle enam pole. Lisaks eksisteeris 1945–50 samanimeline külanõukogu Virumaal, mis liideti siis Rägaverega. Peale selle on Eestis olemas sellenimelised asulad, soo, oja, peakraav, mitu mõisa ning seda kohanime leiab ka mujalt maailmast. Mis kohanimi?

49. Eelmises plokis käsitlesime matemaatilise loogika rajajat George Boole'i, aga tuntud on ka tema lapsed. Tal oli viis tütart, kellest kolmas – Alicia Stott – oli samuti matemaatik. Neljas tütar Lucy oli Inglismaa esimene naissoost keemiaprofessor, aga tuntuim tütar Ethel Lilian Voynich, kelle loodud romaani nimegelane võitles 1840. aastate Itaalias Austria ülemvõimu vastu ja kujunes paljude revolutsionääride kangelaseks. Ideoloogilise sobivuse tõttu hinnati teost eriti NSV Liidus ja kommunistlikus Hiinas. Roman ilmus 1897. aastal ning on eesti keeles ilmunud vähemalt kolm korda – 1938 Juhan Lõhmuse, 1951 Rudolf Sirge ja 1977 Valda Raua tõlkes. Nimetage see kangelane või romaan!

50. See USA autotööstuse pioneer, võidusõiduentusiast, ärimees ja poliitikategelane elas aastatel 1864–1950. 1897 lõi ta vanima USA autotööstuse kaubamärgi, mille nimes sisaldus ka tema perekonnanimi. 1907 müüs ta kaubamärgi General Motorsile, kes tootis selle nime all autosid 2004. aastani. Seda kaubamärki kandvad masinad olid esimesed USAs, millel olid esivedu, automaatkast ja konditsioneer. Kaubamärgi sünonüümiks olid suured, halvasti juhitud, kroomitud sisuga ja meeletu kütusekuluga maantelaevad. Kes või mis kaubamärk?

51. Selle suguvõsa esivanemateks olid piiskop Alberti ilmalikud vennad, neist Heinrich pani aluse Eestimaa harule. Perekonnanime said nad Bremeni lähedal asuva küla järgi, kuhu nende esivanemad ehitasid kiriku. Hermann oli Saare-Lääne piiskop, kes aastal 1279 andis Haapsalule linnaõiguse. 1796 said Vene krahvi tiitli, järgmisel aastal kinkis Grigori Orlov Friedrich Wilhelmile Koluvere lossi. Suguvõsale kuulusid veel Pädaste, Haimre, Lihula jt mõisad. Suguvõsa järgi on nime saanud Puka asula. Nende perekonnanimi kinnistus Neeruti mõisa saksakeelse nimena. Mis suguvõsa?

52. Kus (täpselt) toimub jooksuvõistlus, mille finišit näeme pildil? See omasuguste seas ilmselt prestiižikaim võistlus sai alguse 1978. aastal ja toimub sel aastal seega 33. korda. Stardi ja finiši vahe on otsejoones mõõdetuna 303 meetrit. Pildil lebab järjekordse võidu saavutanud sakslane Thomas Dold.

53. Kes laulab? Tema debüütalbum ilmus eelmises aastal ning nooruke lauljanna (s. 1991) on maailmas juba üpris tuntud. Väiksemate auhindade kõrval võitis ta 2009. aasta MTV Euroopa muusikaauhindade jagamisel kategooriates *Best UK & Ireland Act* ja *Best Push Artist* ning oli ka parima uustulnuka nominent, aga selle aunimetuse napsas nina alt Lady Gaga.

54. Carl (1874–1940) pani keemikuna aluse tööstuslikule ammoniaagi sünteesile ja sünteesvedelkütuste tootmise tehnoloogiale ning sai 1931. aastal Nobeli preemia, töösturina oli IG Farbeni asutaja. Tema onu Robert (1861–1942) oli insener ja leiutaja, kes muuhulgas tegeles süüteküünalde arendamisega ning oli omanimelise tööstusettevõtte rajaja. Kuidas kõlab meeste perekonnanimi? Meenutada võiks aidata ka keegi van Aken.

55. See amarülliliste sugukonda kuuluv taim on pärit Lõuna-Aafrikast. Esimesed näidised koguti Briti maadeavastajate poolt 1815 ja 1820. aastal. Küsitava nimetuse andis taimale botaanik John Lindle tulevase kuninganna Victoria guvernandi, Northumberlandi hertsoginna Charlotte Florentia *** järgi. Perekonna kõik kuus liiki (*caulescens*, *gardinii*, *miniata*, *mirabilis*, *nobilis* ja *robusta*) on levinud toataimed. Mis taimeperekond?

56. See rahvaerakondlane ning I–V riigikogu liige oli sõjaeelse Eesti rekordminister. Ta kuulus kokku 12 valitsuse koosseisu, olles viies neist põllutöö-, kolmes teede- ja neljas kaitseminister. Jaan Tõnissoni valitsuse liikmena müüs 1933. aastal Peruule sõjalaevad Vambola ja Lembitu, mille eest anti ka kohtu alla, aga mõisteti õigeks. 1928–40 oli ta Eesti suurima bussiettevõtte “Mootor” direktor. Suri 1942. aastal Sosva vangilaagris. Vend Arnold Aleksander oli 1925–40 Palamuse koguduse pastor, teenis alates 1940. aastast Tartu Jaani kogudust ning suri samuti Siberis. Kes?

57. 2012. aasta Londoni OM-i jaoks tehti põhjalikult ümber trekisõidu programm. Meeste seitsmest alast jäeti välja punktisõit, 4 km individuaalne jältussõit ja madisson, naistel punktisõit ja 3 km individuaalne jältussõit. Nii naistele kui meestele lisati uue alana kompleksvõistlus, mille osad on individuaalne sprint, 1 km sõit meestel ja 500 m sõit naistel, individuaalne jältussõit, punktisõit ja scratch. Kuidas on uue ala nimetus, mis viitab ka ala iseloomule? MMil on ala meestel kavas 2007. aastast ja naistel 2009. aastast.

58. See on krooniline, ägenemiste ja taandumistega kulgev, päriliku eelsoodumusega nahahaigus, mida põeb 2–3% rahvastikust ehk Eestis u 41 000 inimest. Tegu on naharakkude jagunemise kiirenenud protsessiga, kus kahjustatud rakud saavad tavalise 21–28 päeva asemel küpseks 2–3 päevaga ja kuhjuvad koos tervete naharakkudega pinnale. Nii tekivad selgelt piiritletud, hõbedase ketuga kaetud põletikulised paksendid ja naastud. Nahk on kuiv, kaasneda võib naha mõranemine, sügelus ja valulikkus. Haigus mõjutab mõlemat sugupoolt võrdselt, mustanahalistel esineb vähem, eskimotel ja indiaanlastel üldse mitte. Mis haigus?

59. 2003 alustas Venemaa uue allveelaevadelt välja lastava ballistilise raketi katsetusi. NATO kodeeringu järgi rakett SS-NX-30 on kujunenud iseseisva Venemaa kõige õnnetumaks sõjaliseks projektiks. Seni sooritatud 13st katsetusest on õnnestunud vaid kuus. 2009 suvel pidi ebaõnnestunud katsetuse järel ametist loobuma peakonstruktor Juri Solomonov ning Vene mereväe ülem admiral Vössotski nõudis projekti kohest lõpetamist, kartes Kurski tragöödia kordumist. Pärast viimast ebaõnnestumist detsembris 2009 peeti Venemaa kõrgeimate juhtide osalusel maha tõsine vaidlus, aga projektiga otsustati siiski jätkata. Mis nime see Vene rakett kannab?

60. Jublakaküsimus. Mis see on või milleks seda kasutatakse? Esimesele küsimusele saab korrektse vastuse anda ühe lihtsa liitsõnaga. Parempoolsel pildil on sama asja lihtsam ja odavam variant.

61. 75 miljonit aastat tagasi tõi 76 planeeti ühendava Galaktika Konföderatsiooni juht Xenu Maale miljardeid ilmsüütuid kodanikke üleasustatud planeetidelt. Maal paigutati nad vulkaanide ümber ja seejärel lõhati kõigis vulkaanides vesinikupomm. Selles sündmuses (nn Tulemüüris) hukkunute hinged (Tetaanid) hõljuvad siamaani Maal ja lähikosmoses ning võivad tänapäeva inimestele halvasti mõjuda ... Tegemist on rohkearvulise liikmeskonna ja hulga prominentsete liikmetega usulahu doktriiniga. Oktoobris 2008 mõisteti selle mitmed juhtfiguurid Prantsusmaal süüdi koguduseliikmetelt raha väljapetmises. Mis usulahk?

62. Küsitav võeti kasutusele selleks, et lihtsustada astronoomide tööd keeruliste arvutuste tegemisel. Loodu võimaldas viia arvude korrutamised üle teiste arvude liitmisteks. Nime sai see kreekakeelsetest sõnadest – otsetõlkes oleks küsitava tähendus “mõistlik arv”. Algsed eeskirjad selle leidmiseks võtsid 17. sajandil teineteisest sõltumatult kasutusele parun John Napier Šotimaalt ja Šveitsi kellaspepp Jobst Bürgi. Meilgi keskkooli matemaatikatundides õpetatavale kujule soovitas üle minna Oxfordi ülikooli geomeetria professor Henry Briggs. Kui Napier defineeris küsitava mõiste kasutades punktide liikumisel tekkivate lõikude pikkusi, siis Bürgi jaoks oli küsitav seotud “mustale arvule” vastava “punase arvuga”. Millega on tegemist?

63. See Eesti üks tuntumaid käsipallureid on sündinud 1962. a Tapal. Eesti koondisse kuulus 1978–1996, valitud korduvalt ka aasta parimaks käsipalluriks. 1986. a lõpetas Tartu Ülikooli kehakultuuri teaduskonna. Aastast 2009 tegutseb käsipalliklubi Chocolate Boys peatreenerina, lisaks on Eesti meeste koondise abitreener, juhendab Viimsi HC noori ning on Viimsi Keskkooli spordikompleksi juhataja. Kes?

64. Afganistanis ja Pakistanis *barmanou*, Aserbaidžaanis *kaptar*, mujal Kaukaasias *baiban-guli*, Siberis *tjutjana*, Hiinas *yehren*, Austraalias *yowie*, Vietnamis *ngu'õi rùng*, Laoses *batutut* või *ujit*, Loode-Kanadas *nuk-luk*, USA-s *sasquatch* jne. Kirjutage mõni laiemalt tuntud nimi sellele vaieldamatult huvitavale fenomenile.

65. Mis aastal? Suurbritannias toimub ajaloo esimene ja ainuke üldstreik. Saksamaa võetakse Rahvasteliitu ja Hispaania astub sellest välja. Lev Trotski ja Grigori Zinovjev visatakse Poliitbüroost välja. Ilmuvad Puccini “Turandot”, Kafka “Loss”, “Karupoeg Puhh” ning “Tõde ja õiguse” avaköide, kinolinale jõuab “Ben Hur”. Eesti-Leedu sõpruskohtumisega jalgpallis avatakse Kadrioru staadion. Nõmme saab linnaks.

66. Küsitava NBA klubi maskotiks on pätistunud lõvi Rocky (alusmisel pildil). Vastasmeeskonnale sigaduste kokkukeeramise meistrina on Rocky aja jooksul oma tegude eest mitmete mängijate käest korralikult peksa saanud, kõige rohkem ilmselt Charles Barkley käest. Linnas on veel NFL klubi "Broncos" ja NHL klubi, mis kannab küll osariigi, mitte linna nime. Mis klubi?

67. Keskmine pilt: vasakul seisab punase lipsuga mees, kes avantüürist ilmselgelt kõige rohkem võitis. Kes?

68. Parempoolne pilt: sündinud on ta 1980. aastal Pariisis, isaks rootslasest hambaarst ja emaks näitleja Marlene Jobert. Kinolinale jõudis ta aastal 2003 filmiga "The Dreamers", saades rolli eest ka parima naisnäitleja Euroopa Filmiauhinna. 2005. aastal mängis Sybillat filmis "Kingdom of Heaven", kuulsus saabus järgmisel aastal, kui ta mängis Bondi-filmis naispeaosalist Vesper Lyndi. Koostöö Daniel Craigiga jätkus aasta hiljem Serafina Pekkala rollis. Kes?

69. See on poolparasiitsete igihaljaste lehtpuude ja põõsaste perekond, kuhu kuulub 25 liiki. Kasvavad Indias ja Kagu-Aasias, aga ka Austraalias ja Havail. Tuntuim liik on valge *** (pildil), mis kasvab kuni 10 m kõrguseks. Tegemist on väga kalli väärispuuga, puit on kollase värvusega ning punaste kuni mustade joontega. Puit on väga kõva, raske ning vastupidav, kuid kergesti töödeldav. Selle väärispuitu kasutatakse mööbli, ehete, nikerdus- ja intarsiatööde valmistamiseks. Etenduses "Kuidas kuningas kuu peale kippus" käskis kuningas tiseril just sellest puust valmistada keerdrepiiga torni, mis kuuni ulatuks. Mis puu?

70. Kuuldav ansambel kogunes 1976. aastal Yorkshire'is ning tegutseb siiani, ehkki 1980. aastate maailmakuulsus on mõnevõrra tuhmunud. 1980. aastatel kuuluti aga NWOBHM-i absoluutsesse tippu, mille märgiks oli neli albumit Briti edetabelite esikümnes. Bänd oli koguni nii kuulus, et leidis koos žanrikaaslaste Iron Maideni ja Motorheadiga mainimist Valter Ojakääru teoses "Popmuusikast" (1983). Kuulete nende edukaima, 1983. aasta plaadi, nimilugu. Nimetage ansambel!

VASTUSED

1	Gambrinus	SO	36	Viktor Abakumov	IP
2	Mehed ei nuta	AK	37	Viljandi Tulevik	AK
3	maakera madalaim maismaapunkt	SO	38	Trygve Gulbrandsen	SO
4	Winfried Georg Maximilian Sebald	IP	39	Sadolin	IP
5	neegri ja indiaanlase hübriid ehk sambo	SO	40	kabehirv	AK
6	Kai-Mai Olbri	SO	41	metsavaht	AK
7	Saka ja Rtvelo	SO	42	Madshus	IP
8	Magnitogorsk	IP	43	Pikk päevatee kaob öösse	AK
9	margariita	IP	44	Spore	IP
10	Kanoopus	IP	45	George Boole	IP
11	Mr. Krapp	AK	46	sool	IP
12	Dolní Věstonice (Věstonice)	SO	47	Glitnir	SO
13	$E = mc^2$	SO, MA	48	Kabala	IP
14	Sven Hannawald	AK	49	Kiin (The Gadfly)	IP
15	kadrill	AK	50	Ransom E. Olds / Oldsmobile	AK
16	Gruusia, Armeenia	AK	51	Buxhoeveden	AK
17	kristallkümmel	SO, AK	52	Empire State Building	SO
18	salangaan	SO	53	Pixie Lott	IP
19	polümeersavi	SP	54	Bosch	IP
20	Balthasar von Campenhausen	AK	55	kliivia	IP
21	dime	IP	56	August Kerem	IP
22	vaquero ja buckaroo	SO	57	omnium	IP
23	doktorkala	IP	58	psoriaas	IP
24	Thomas Gainsborough	AK	59	Bulava	AK
25	Saja aasta pärast mais	AK	60	kotinagi	SP
26	sigarid	AK	61	saientoloogia	SO
27	lutikas / lutikalised	AK	62	logaritm	MA
28	Credo	IP	63	Ain Pinnonen	AK
29	hõbejodiid	AK	64	lumeinimene (jeti)	SO
30	bubert	AK	65	1926	IP
31	Tokelau	IP	66	Denver Nuggets	AK
32	Glenn (Scott Glenn ja Glenn Close)	IP	67	Edward Burkhardt	AK
33	Sõnajalg	AK	68	Eva Green	AK
34	Friedrich Wilhelm Herschel	AK	69	sandlipuu	AK
35	806	IP	70	Saxon	IP

Küsimuste autorid: Ain Kütt (AK), Indrek Paavle (IP), Silja Paavle (SP), Sven Oidjärv (SO), Mart Abel (MA).
 Koostanud ja toimetanud Indrek Paavle.

TÄNAME OSALEMAST!